https://doi.org/10.52673/18570461.26.2-81.21
CZU: 364.65-053.2:101.1

EVOLUȚIA ISTORICĂ A PARADIGMELOR SIMPLICITĂȚII ÎN POLITICILE DE PROTECȚIE SOCIALĂ A COPILULUI

Doctorand, cercetător științific **Mihail CIOBANU**
E-mail: ciobanu.mihail@ase.md; ciobanu.mihail.s@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1193-6018
Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei de Studii Economice din Moldova
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorului. Licență: CC BY 4.0.

THE HISTORICAL EVOLUTION OF SIMPLICITY PARADIGMS IN CHILD SOCIAL PROTECTION POLICIES

Summary. This article investigates the historical evolution of the paradigm of simplicity as a guiding principle in child social protection policies, from the earliest organized forms of assistance in Antiquity to contemporary reform models. Using a historical-analytical and comparative methodology, the article examines how the concept of simplicity - understood successively as resource economy, an ethic of sufficiency, intermediate technology, and relational efficiency – has shaped institutions, legislation, and care practices for children in difficulty. The contribution of the article lies in the construction of a diachronic typology of six paradigms of simplicity – an analytical framework absent from the specialized literature that systematically intersects the history of child protection with the philosophy of simplicity - and in the introduction of the operational distinction between administrative simplicity and relational simplicity as a diagnostic tool for social policy reforms. The diachronic analysis identifies six distinct paradigms: sacred simplicity (Antiquity), charitable simplicity (Middle Ages), disciplinary simplicity (early modern period), normative simplicity (modernity), systemic simplicity (welfare state), and relational simplicity (contemporaneity). Each paradigm reflects a different set of values regarding the child, the family, and the role of the state.

Keywords: simplicity paradigm, child protection, social policies, voluntary simplicity, intermediate technology, deinstitutionalization, historical evolution.

Rezumat. Prezentul articol investighează evoluția istorică a paradigmei simplicității ca principiu orientativ în politicile de protecție socială a copilului, de la primele forme organizate de asistență din Antichitate până la modelele contemporane de reformă. Prin intermediul unei metodologii istorico-analitice și comparative, lucrarea analizează modul în care conceptul de simplicitate, înțeles succesiv ca economie de resurse, etică a suficienței, tehnologie intermediară și eficiență relațională, a modelat instituțiile, legislația și practicile de îngrijire a copilului în dificultate. Contribuția articolului constă în construcția unei tipologii diacronice a șase paradigme ale simplicității – cadru analitic absent în literatura de specialitate, care intersectează sistematic istoria protecției copilului cu filosofia simplicității, precum și în introducerea distincției operaționale dintre simplicitatea administrativă și simplicitatea relațională ca instrument de diagnostic al reformelor de politică socială. Analiza diacronică identifică șase paradigme distincte: simplicitatea sacră (Antichitate), simplicitatea caritabilă (Evul Mediu), simplicitatea disciplinară (epoca modernă timpurie), simplicitatea normativă (modernitate), simplicitatea sistemică (statul bunăstării) și simplicitatea relațională (contemporaneitate). Fiecare paradigmă reflectă un set diferit de valori privind copilul, familia și rolul statului.

Cuvinte-cheie: paradigma simplicității, protecția copilului, politici sociale, simplicitate voluntară, tehnologie intermediară, dezinstituționalizare, evoluție istorică.

INTRODUCERE

Cuvântul *simplicitate* provine din latinescul *simplicitas*, desemnând calitatea a ceea ce este lipsit de duplicitate, de complicație artificială sau de ornament inutil – esența lucrului în starea sa cea mai pură [1]. În filosofia politică și în știința economică, simplicitatea a dobândit, de-a lungul timpului, o conotație normativă puternică: aceea a unui sistem sau a unei politici care realizează maximul de impact cu minimul de complexitate administrativă. În domeniul protecției sociale a copilului, această tensiune dintre simplicitate și complexitate este deosebit de acută, deoarece copilul – ființă prin definiție dependentă și vulnerabilă – necesită simultan sisteme administrative eficiente și relații umane profunde, care nu pot fi simplificate fără pierdere de substanță. Paradoxul central al evoluției sistemelor de protecție a copilului este că, deși nevoile fundamentale ale minorilor rămân neschim-

bate de-a lungul istoriei (hrană, adăpost, afecțiune și educație), răspunsurile instituționale ale societăților la aceste nevoi au urmat o traiectorie aproape invariabil crescătoare de complexitate birocratică, legislativă și procedurală.

Fiecare criză socială, fiecare scandal de abuz instituțional, fiecare val de reformă a adăugat un strat suplimentar de reglementare, monitorizare și raportare, ajungând la sisteme atât de complexe încât asistenții sociali petrec mai mult timp completând formulare decât stând efectiv alături de copilul aflat în dificultate [2]. Această lucrare pornește de la premisa că simplicitatea, înțeleasă nu ca reducționism administrativ, ci ca *filosofie a prioritizării esențialului*, reprezintă un fir roșu recognoscibil în istoria protecției copilului, de la grânarele regale ale Egiptului Antic, care hrăneau copiii orfani în perioade de foamete, la modelul contemporan Barnahus, care reunește toate serviciile necesare copilului victimă sub un singur acoperiș. Obiectivele articolului sunt: (1) reconstituirea diacronică a paradigmelor simplicității în politicile de protecție a copilului, din Antichitate până în prezent; (2) identificarea mecanismelor prin care simplicitatea a generat sau a împiedicat progresul în îngrijirea copilului.

MATERIALE ȘI METODE

Lucrarea de față se bazează pe o cercetare fundamentală de tip istorico-analitic și comparativ, având ca obiectiv principal reconstituirea și sistematizarea evoluției paradigmelor simplicității în politicile de protecție socială a copilului. Procesul de documentare a inclus o revizuire amplă a literaturii de specialitate din filosofia politică, istoria economică, istoria asistenței sociale și economia bunăstării, cu accent pe contribuțiile care au conectat explicit conceptul de simplicitate la designul politicilor sociale. Metodologia aplicată în cadrul cercetării a inclus, pe de o parte, o analiză diacronică a conceptului de simplicitate, urmărind transformările sale semantice și normative de la sensul originar latin la reinterpretările contemporane ale lui E.F. Schumacher, Joshua Fields Millburn și Ryan Nicodemus, precum și ale școlii de gândire a simplicității voluntare. Pe de altă parte, s-a realizat o analiză comparativă a formelor istorice de protecție a copilului, de la mecanismele antice de redistribuție colectivă la sistemele moderne de asistență socială.

Aportul lucrării se manifestă pe două planuri distincte:

- elaborarea unei tipologii diacronice originale a șase paradigme ale simplicității în politicile de protecție a copilului – cadru analitic absent în literatura de specialitate consultată, care tratează, de regulă, fie istoria protecției copilului, fie conceptul de simplicitate voluntară, fără a le intersecta sistematic.
- introducerea distincției operaționale dintre simplicitatea administrativă și simplicitatea relațională ca instrument de diagnostic al reformelor de politică socială – distincție cu aplicabilitate directă în evaluarea reformelor contemporane.

REVIZUIREA LITERATURII

Analiza istorică a paradigmelor simplicității în protecția copilului presupune o privire atentă asupra modului în care fiecare civilizație și fiecare epocă istorică au conceptualizat relația dintre copil, familie, comunitate și stat. Această relație a oscilat între doi poli: pe de o parte, simplicitatea sacră sau naturală – ideea că îngrijirea copilului este un imperativ moral fundamental, reglementat de norme divine sau naturale, suficient de clare pentru a nu necesita birocratizare; pe de altă parte, complexitatea administrativă – construcția progresivă de instituții, legi și proceduri menite să suplinească eșecul comunității în îngrijirea copilului vulnerabil. Civilizațiile antice nu au dezvoltat sisteme formale de protecție a copilului în sensul modern al termenului, însă au instituit mecanisme de redistribuție comunitară remarcabil de simple și eficiente în principiul lor de bază: *cel care are surplus trebuie să îl împartă cu cel care are lipsuri*, indiferent dacă justificarea era religioasă, morală sau pragmatică.

În **Mesopotamia**, Codul lui Hammurabi (circa 1760 î.Hr.) conținea prevederi explicite privind protecția orfanilor și a văduvelor, stabilind obligații clare ale comunității față de membrii săi cei mai vulnerabili [3]. Simplicitatea acestor prevederi era remarcabilă: obligația de protecție era directă, fără intermediari instituționali – familia extinsă, vecinii și comunitatea locală constituiau prima linie de apărare. Statul intervenea prin judecători și temple doar ca ultimă instanță, nu ca principal furnizor de îngrijire.

În **Egipt**, conceptul de *Ma'at* – ordinea cosmică și socială – implica îngrijirea orfanilor ca obligație morală fundamentală. Templele funcționau ca instituții de redistribuție, colectând surplusuri agricole și distribuindu-le grupurilor vulnerabile, inclusiv copiilor abandonați. Nilometrul și sistemul de grânare regale asigurau o funcție de amortizor social: în anii de recoltă abundentă se acumula, iar în anii de secetă se redistribuia – un mecanism de simplicitate administrativă cu impact social profund. Această logică a suficienței anticipează cu milenii conceptele moderne de plasă de siguranță socială.

Tradiția ebraică a codificat în *Torah* una dintre cele mai sistematice doctrine ale simplicității redistributive din Antichitate. Conceptul de *tzedakah* – tradus adesea drept „caritate", dar mai precis ca „dreptate" sau „îndatorire morală" – stabilea că susținerea orfanului și a văduvei nu era un act voluntar de generozitate, ci o obligație legală [4]. Anul Jubiliar *(Jubilee*), care prevedea ștergerea datoriilor și redistribuirea pământului la fiecare 50 de ani, și *peah* – obligația de a lăsa colțurile câmpului neculese pentru săraci – reprezentau mecanisme de simplicitate normativă cu efecte redistributive concrete pentru copiii vulnerabili.

În **China Antică**, filialismul confucian (*xiào*) constituia principiul organizator al îngrijirii intergenerațională. Obligația de a îngriji copiii și bătrânii era organic integrată în structura familiei extinse, fără a necesita intervenția statului. Simplicitatea acestui sistem rezida în claritatea sa morală: familia era singura instituție legitimă de îngrijire a copilului, iar abandonul sau neglijarea echivalau cu o ruptură a ordinii cosmice [5]. Statul intervenea prin grânare publice (*changpingcang*) pentru atenuarea foametei și prin sistemul de examinare meritocratică, dar protecția directă a copilului rămânea o responsabilitate familială și comunitară.

Grecia Antică prezintă cel mai dramatic contrast între simplicitate și complexitate în tratamentul copilului: la Sparta, expunerea copiilor considerați slabi fizic reprezenta o formă teribilă de „simplicitate" eugenică a statului, în timp ce sistemul *agoge* constituia un model de protecție și formare colectivă radicală – statul prelua integral îngrijirea copilului de la vârsta de șapte ani, eliminând medierea familiei [6]. Atena, dimpotrivă, lăsa îngrijirea orfanilor de război (*orphanoi polemou*) în sarcina statului, care le plătea educația și le asigura terenuri la majorat – o formă timpurie de transfer condiționat, simplă în design și eficientă în țintire. Aristotel, în *Politica*, argumenta că statul sănătos este cel în care fiecare parte îndeplinește funcția sa specifică, fără suprapuneri – un principiu al simplicității funcționale aplicabil și protecției copilului [7].

Roma Antică a dezvoltat programul *alimenta*, instituit de împăratul Nerva și extins de Traian (98–117 d.Hr.), care reprezintă, pe de o parte, unul dintre cele mai sofisticate sisteme din punct de vedere instituțional, iar pe de altă parte – unul dintre cele mai simple sisteme de protecție a copilului din Antichitate din punctul de vedere al mecanismului de funcționare [8]. Mecanismul era elegant: statul împrumuta bani proprietarilor de pământ cu dobândă mică, iar dobânzile colectate finanțau rațiile alimentare pentru copiii orfani și săraci. Sistemul evita birocrația directă a distribuției prin intermedierea financiară –, o soluție de o simplicitate administrativă remarcabilă. La apogeul său, programul susținea sute de mii de copii, demonstrând că o politică de protecție poate fi simultan universală, sustenabilă și simplă ca mecanism.

Evul Mediu european aduce o transformare fundamentală în paradigma protecției copilului: responsabilitatea, care fusese familială și comunitară în Antichitate, devine, în mod progresiv, *ecleziastică*. Biserica Creștină preia rolul de principal furnizor de asistență socială, organizând primele instituții specializate de îngrijire a copilului – brefotrofiile (case pentru copii abandonați) și orfanotrofiile [9]. Primele brefotrofii documentate au fost fondate la Constantinopol prin inițiativa împăratului Constantin cel Mare. Simplicitatea acestor instituții constituia, totodată, atât virtutea, cât și și vulnerabilitatea lor: organizate în jurul principiului caritabil al milosteniei creștine, ele furnizau hrană, adăpost și educație religioasă cu resurse minime. Logica organizatoare era simplă – *omul are obligația morală de a-și ajuta aproapele aflat în nevoie*. Totuși, absența unor criterii de eficiență și a unui sistem de monitorizare a condus, adesea, la supraîncărcare și mortalitate ridicată în cadrul acestor instituții [10].

Tradiția islamică a dezvoltat, în paralel, instituția *waqf* – fundația caritabilă perpetuă – ca mecanism de finanțare a îngrijirii orfanilor și a copiilor săraci. Simplicitatea conceptuală a *waqf*-ului rezida în caracterul său permanent: odată constituit, fondul genera venituri continue pentru scopul social desemnat, fără a depinde de generozitatea curentă a donatorilor sau de variațiile bugetelor publice [11]. Orașele islamice medievale dispuneau de rețele dense de *waqf*-uri specializate – pentru orfani, pentru copii bolnavi sau pentru educație –, formând un sistem de protecție socială remarcabil de descentralizat și autosustenabil.

Sistemul breslelor medievale europene a adăugat o altă dimensiune a simplicității în protecția copilului: ucenicia. Copilul orfan sau sărac era integrat ca ucenic în atelierul unui meșter, primind simultan hrană, adăpost, educație practică și o identitate socială [12]. Sistemul elimina dependența de caritate prin transformarea minorului vulnerabil în contribuitor economic activ – o formă de simplicitate funcțională care combina protecția socială cu formarea profesională cu multe secole înainte ca aceste concepte să fie formalizate în politici publice moderne.

Renașterea și Reforma Protestantă au adus o schimbare de paradigmă: responsabilitatea pentru copilul în dificultate începe să se transfere de la Biserică la stat. Această tranziție este marcată, paradoxal, de o complexificare administrativă și de o redifinire a

naturii simplicității vizate: de la cea caritabilă la cea disciplinară – ideea că sărăcia, inclusiv cea a copilului, este, în primul rând, o problemă de ordine publică și de productivitate economică.

Legile Elizabetane ale Sărăciei din Anglia (1601) – *Poor Laws* – reprezintă primul sistem legislativ coerent de protecție socială a copilului din lumea modernă [13]. Simplicitatea lor administrativă era comparabilă cu cea a programului roman *alimenta*: responsabilitatea era alocată clar parohiei locale, fiecare comunitate trebuind să aibă grijă de propriii săi săraci, inclusiv de copiii orfani. Copiii săraci erau plasați ca ucenici – *parish apprentices* – la meșteri sau fermieri, integrând din nou protecția cu productivitatea. Limitele acestui sistem au devenit evidente odată cu Revoluția Industrială: copiii-ucenici ai parohiei au ajuns să constituie mâna de lucru ieftină a fabricilor textile, transformând o politică de protecție în una de exploatare [14].

Iluminismul aduce o critică radicală a complexității instituționale și o revenire programatică la principiile naturale ale îngrijirii copilului. Jean-Jacques Rousseau, în *Emile ou De l'éducation* (1762), argumenta că civilizația și instituțiile sociale artificiale corup natura originară bună a copilului – un argument al simplicității absolute: cel mai bun sistem de protecție este cel care interferează cel mai puțin cu natura [15]. Johann Heinrich Pestalozzi traduce această filosofie în practică, fondând la Stans, în 1798, o școală pentru copiii orfani bazată pe principii de simplicitate radicală: mediu familial, activitate practică, afecțiune autentică. Metoda sa – *Anschauung* (intuiția directă) – elimina abstracțiunile pedagogice inutile, concentrând educația pe experiența senzorială directă a copilului. Pestalozzi este, în esență, precursorul modern al conceptului de îngrijire familială substitutivă [16].

Revoluția Industrială, însă, a generat un paradox tragic pentru protecția copilului: procesele care au creat prosperitate materială fără precedent au produs simultan noi forme de vulnerabilitate infantilă – munca copiilor în mine și fabrici, urbanizarea haotică, destrămarea rețelelor familiale tradiționale. Răspunsul statal și filantropic al secolului al XIX-lea oscilează între două modele de simplicitate diametral opuse.

Primul model – *simplicitatea normativă legalistă* – vizează rezolvarea problemei prin legislație clară și aplicabilă. Legile privind munca copiilor (Factory Act 1833 în Anglia, legislații similare în Franța, Germania și SUA) stabilesc limite simple și universale: niciun copil sub o anumită vârstă nu poate lucra mai mult de atâtea ore pe zi (variind de la 0 la 12 ore pe zi). Simplicitatea normativă a acestor legi era revoluționară în intenție, dar limitată în impact, deoarece capacitatea de aplicare a normelor (*enforcement*) rămânea precară [14].

Al doilea model – *simplicitatea instituțională industrializată* – reprezintă contraexemplul tragic al paradigmei simplicității: marile orfanotrofii victoriene și ale perioadei interbelice, organizate pe principii de eficiență industrială (standardizare, economii de scară, rutinizare), au eliminat tocmai dimensiunea care face protecția copilului eficientă – relația individualizată, afecțiunea autentică și sensul identității personale. Cercetările clasice ale lui René Spitz (1945) privind *hospitalismul* – retardul emoțional și cognitiv al copiilor instituționalizați care primesc îngrijire fizică adecvată, dar sunt lipsiți de contact afectiv – au demonstrat empiric că simplificarea administrativă a îngrijirii copilului la dimensiunea sa materială produce efecte devastatoare [17].

O reacție semnificativă la industrializarea orfanotrofiilor vine din Statele Unite, prin Charles Loring Brace, fondatorul Children's Aid Society (1853). Programul său *Orphan Trains* – relocarea copiilor orfani din orașele suprapopulate ale Estului în familii de fermieri din Vest – reprezintă prima articulare modernă a principiului conform căruia familia, chiar și cea substitutivă, este soluția cea mai simplă și mai eficientă pentru copilul fără îngrijire parentală [18]. Deși programul a generat ulterior controverse serioase privind dezrădăcinarea culturală și absența monitorizării, el prefigurează reforma de dezinstituționalizare, care va deveni politică globală un secol mai târziu.

Perioada postbelică aduce construcția sistematică a statului bunăstării în Europa Occidentală și, pe o altă traiectorie, a sistemelor de protecție colectivistă în blocul sovietic. Ambele modele urmăresc o formă de simplicitate sistemică: accesul universal și necondiționat al tuturor cetățenilor, inclusiv al copiilor, la un set minim garantat de servicii sociale. Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) și Declarația privind Drepturile Copilului (1959) consacră principiul că protecția copilului este un drept, nu o favoare – o revoluție normativă de o simplicitate morală excepțională [19].

Convenția ONU privind Drepturile Copilului (1989) – cel mai ratificat tratat internațional din istorie – codifică patru principii de o simplicitate remarcabilă: nediscriminarea, interesul superior al copilului, dreptul la viață și dezvoltare și dreptul de a fi ascultat [20]. Aceste principii funcționează ca un *algoritm decizional simplu*, aplicabil oricărui context cultural sau economic: înaintea oricărei decizii privind copilul, trebuie verificat dacă aceasta respectă cele patru criterii menționate. Puterea lor rezidă tocmai în simplicitate: sunt suficient de clare pentru a ghida practicieni din sisteme administrative radical diferite.

Simultan, critica fundamentală a statului bunăstării vine din direcția neașteptată a paradigmei simplicității. E.F. Schumacher, în *Small is Beautiful: Economics as if People Mattered* (1973), argumentează că sistemele mari, centralizate și birocratizate – indiferent că sunt capitaliste sau socialiste – sunt prin natura lor ineficiente pentru nevoile umane reale [21]. Conceptul său de *tehnologie intermediară* propune că soluțiile optime sunt cele care sunt suficient de simple pentru a fi accesibile, suficient de sofisticate pentru a fi eficiente și suficient de mici pentru a rămâne umane. Aplicat protecției copilului, principiul lui Schumacher sugerează că asistentul social comunitar cu resurse adecvate reprezintă o *tehnologie intermediară* superioară atât familiei nesprijinite, cât și instituției mari și standardizate.

Mișcarea de dezinstituționalizare, care câștigă teren în anii '70–'80 ai secolului al XX-lea în Occident și care a schimbat radical sistemele de protecție a copilului din Europa de Est după 1989, se bazează tocmai pe logica simplicității relaționale schumacheriene: familia, inclusiv cea substitutivă, este mai simplă, mai ieftină și mai eficientă decât instituția [22]. Studiile longitudinale ale lui John Bowlby privind atașamentul (*Attachment and Loss*, 1969–1980) furnizează fundamentul teoretic: copilul are nevoie, în mod constitutiv, de o relație de atașament simplă și stabilă cu o figură de îngrijire specifică – o nevoie pe care nicio instituție, oricât de bine organizată, nu o poate satisface prin definiție [23].

Ultimele trei decenii au adus o convergență paradoxală: pe de o parte, sistemele de protecție a copilului au continuat să se complexifice – mai multe legi, mai multe proceduri, mai multe formulare, mai mulți indicatori de monitorizare; pe de altă parte, consensul academic și practic a oscilat din ce în ce mai clar în direcția simplicității relaționale ca principiu organizator al îngrijirii eficiente a copilului [24].

Mișcarea *simplicității voluntare*, teoretizată sistematic de Duane Elgin în *Voluntary Simplicity* (1981) și revitalizată de mișcarea minimalistă contemporană, a pătruns progresiv în discursul politicilor sociale [25]. Aplicată protecției copilului, această mișcare propune eliminarea stratului birocratic inutil și concentrarea resurselor pe dimensiunea relațională: mai puțin timp completând formulare, mai mult timp petrecut cu copilul; mai puține instituții, mai multe familii; mai puțin control normativ, mai multă încredere profesională.

Joshua Fields Millburn și Ryan Nicodemus, cunoscuți publicului larg sub denumirea colectivă *The Minimalists*, au contribuit decisiv la traducerea filosofiei simplicității voluntare dintr-un discurs academic într-o practică culturală cu audiență globală. Lucrarea lor de referință, *Minimalism: Live a Meaningful Life* (2011), reformulează principiul schumacherian al „tehnologiei intermediare" în termeni accesibili: valoarea unui sistem, fie el economic, familial sau instituțional, nu se măsoară prin complexitatea sa, ci prin capacitatea sa de a genera sens și calitate relațională pentru participanții săi [26]. Aplicată domeniului protecției copilului, această perspectivă indică faptul că birocrația suplimentară nu echivalează cu protecție sporită, dimpotrivă, ea poate eroda tocmai resursele atenției profesionale pe care copilul vulnerabil le reclamă. Millburn și Nicodemus operaționalizează astfel, la nivel de discurs public, ceea ce Elgin teoretizase în 1981: a renunța la complexitatea inutilă nu este o privațiune, ci o formă de libertate care permite redistribuirea energiei instituționale și umane spre ceea ce contează cu adevărat.

Modelul *Barnahus* („Casa Copilului", originar din Islanda, 1998) exemplifică pragmatic simplicitatea relațională: în loc să trimită copilul victimă a abuzului prin circuitul fragmentat al poliției, parchetului, medicului și asistentului social – fiecare cu propriile birouri, proceduri și intervievări repetate –, Barnahus reunește toți acești profesioniști sub un singur acoperiș, simplu și primitor, în care copilul este intervievat o singură dată [27]. Simplicitatea experienței copilului maschează coordonarea profesională complexă din spate – o ilustrare perfectă a principiului că simplicitatea percepută de beneficiar este rezultatul complexității interiorizate de sistem.

REZULTATE

Principalul rezultat al cercetării de față este construcția unei tipologii originale a paradigmelor simplicității în politicile de protecție a copilului – instrument analitic elaborat prin sinteza critică a literaturii istorice, filosofice și de politici sociale. Spre deosebire de clasificările existente în literatura de specialitate, care periodizează istoria protecției copilului după criterii juridice sau instituționale, tipologia propusă utilizează drept criteriu organizator logica internă a simplicității – modul în care fiecare epocă a definit și a operaționalizat relația optimă dintre complexitatea sistemului și nevoile copilului. Analiza diacronică realizată anterior permite identificarea a șase paradigme distincte ale simplicității în politicile de protecție a copilului, fiecare caracterizată printr-o logică proprie a relației dintre stat, comunitate, familie și copil (Tabelul 1). Aceste paradigme nu sunt strict succesive – ele coexistă adesea în sistemele contemporane, în diferite proporții, dar ordinea lor istorică reflectă o evoluție coerentă a înțelegerii nevoilor copilului și a rolului statului.

Tabelul 1

Tipologia paradigmelor simplicității în protecția copilului: evoluție istorică

Paradigmă	Perioadă istorică	Principiu organizator	Instituție centrală/ Aspecte instituționale	Limitare principală
Simplicitate sacră	Antichitate (3000 î.Hr. – 500 d.Hr.)	Obligație morală divină; redistribuire comunitară	Templul, familia extinsă, programul *alimenta*	Absența unui drept formal al copilului
Simplicitate caritabilă	Evul Mediu (500–1450)	Milostenia creștină/ islamică; caritatea instituționalizată	Brefotrofii, waqf, bresle	Dependența de generozitate; mortalitate ridicată
Simplicitate disciplinară	Epoca modernă timpurie (1450–1800)	Ordinea publică; productivitatea muncii	Poor Laws, ateliere de corecție	Confuzia protecției cu exploatarea
Simplicitate normativă	Modernitate (1800–1945)	Legislație universală; drepturi formale	Legi ale muncii, orfanotrofii, curți juvenile	Industrializarea îngrijirii; hospitalism
Simplicitate sistemică	Statul bunăstării (1945–1990)	Drepturi universale garantate de stat	Sistemele de welfare, Convenția pentru Drepturile Copilului din 1989, dezinstituționalizarea	Birocratizare; complexitate administrativă
Simplicitate relațională	Contemporaneitate (1990–prezent)	Calitatea relației umane ca factor determinant	Barnahus, APP (asistența parentală profesionistă), managementul de caz integrat	Sustenabilitatea finanțării; inechitate teritorială

DISCUȚII

Parcursul istoric reconstituit anterior permite formularea câtorva concluzii analitice cu privire la natura și limitele paradigmelor simplicității în protecția copilului, precum și la implicațiile lor pentru reformele contemporane.

Simplicitatea nu este un concept static, ci unul evolutiv și contextual. Fiecare epocă istorică a definit simplicitatea în funcție de valorile și constrângerile sale specifice: simplicitatea sacră a Antichității era adecvată unor societăți în care familia extinsă și comunitatea locală constituiau rețeaua de siguranță primară; simplicitatea disciplinară a epocii moderne timpurii reflecta obsesia productivistă a mercantilismului; simplicitatea relațională contemporană răspunde descoperirii neurologice și psihologice conform căreia creierul copilului se dezvoltă prin relații, nu prin proceduri. Această relativitate istorică a simplicității implică o lecție metodologică importantă: nu există o soluție simplă universală și transtemporală pentru protecția copilului, ci o permanentă nevoie de adaptare la contextul social, economic și cultural specific [28]. Din perspectiva contribuției autorului, distincția propusă între simplicitatea administrativă – reducerea costurilor și a procedurilor – și simplicitatea relațională – creșterea calității prezenței umane în îngrijirea copilului – reprezintă un instrument analitic cu valoare operațională pentru evaluarea oricărei reforme de sistem. Aplicând această distincție retrospectiv asupra celor șase paradigme identificate, se poate constata că toate eșecurile majore din istoria protecției copilului au avut o cauză comună: confundarea primului tip de simplicitate cu cel de-al doilea. Această constatare constituie, în opinia autorului, principala lecție de politică publică care poate fi extrasă din analiza diacronică realizată.

Simplicitatea administrativă și profunzimea relațională nu sunt opuse, ci complementare. Cel mai important mesaj al analizei istorice este că reformele de succes – *alimenta* romană, ucenicia medievală, modelul pedagogic al lui Pestalozzi, modelul Barnahus islandez, dezinstituționalizarea – nu au ales între eficiență și umanitate, ci au găsit modele de organizare care simplifică experiența copilului, ascunzând în spatele acestei simplicități o coordonare profesională complexă. Modelul Barnahus este poate cel mai relevant exemplu contemporan: copilul trece printr-o singură ușă și are o singură conversație protejată; în spate, zeci de profesioniști coordonează. Simplicitatea vizibilă pentru beneficiar este produsul complexității invizibile a sistemului [27]. Analiza comparativă a tranziției post-comuniste în protecția copilului a fost documentată sistematic în spațiul academic românesc de Elena Zamfir, care descrie tensiunea dintre moștenirea instituționalizării de tip sovietic și presiunea normelor europene emergente – o tensiune structura-

lă valabilă în egală măsură pentru Republica Moldova [29]. Cătălin Zamfir, în lucrarea *Pentru o societate centrată pe copil* (1997), argumenta că reforma sistemului de protecție post-comunist trebuie să plaseze copilul concret, nu procedura administrativă, în centrul oricărei intervenții – o formulare care prefigurează, în context românesc și moldovenesc, principiile simplicității relaționale identificate în analiza de față [30]. Cercetările realizate de M. Buciuceanu-Vrabie privind vulnerabilitatea socială în Republica Moldova identifică sărăcia și emigrarea ca principali factori structurali care generează copii în situație de risc, confirmând că paradigma relațională nu poate funcționa fără o bază minimă de securitate economică a familiei [31].

Pericolul „simplicității false" – reducționismul administrativ. Analiza istorică relevă un pattern recurent: politicile care au pretins că simplifică protecția copilului prin reducerea costurilor și eliminarea „birocrației inutile" au produs, de fapt, simplificarea inadmisibilă a nevoilor copilului. Orfanotrofiile victoriene „eficiente" au produs hospitalism; programul Orphan Trains „simplu" a generat dezrădăcinare; austeritatea contemporană în serviciile sociale reproduce aceleași efecte pe termen lung pe care cercetările daneze le-au cuantificat: creșterea delincvenței juvenile și scăderea performanței școlare în rândul copiilor expuși la tăieri de beneficii [32]. Distincția fundamentală este aceea dintre simplicitatea administrativă (reducerea numărului de formulare) și simplicitatea relațională (creșterea calității timpului petrecut cu copilul). Prima poate fi realizată prin orice reformă birocratică; a doua necesită o filosofie coerentă a protecției copilului.

Cadrul analitic al celor șase paradigme dobândește o relevanță aparte atunci când este aplicat traiectoriei sistemului de protecție a copilului din Republica Moldova. Moștenirea sistemului sovietic a plasat țara noastră, la momentul independenței (1991), într-o paradigmă a simplicității sistemice de tip colectivist: o rețea extinsă de centre rezidențiale, acces formal universal, dar cu un profund deficit relațional și cu o birocratizare centralizată caracteristică. La apogeul instituționalizării, în 2007, Republica Moldova număra peste 17 000 de copii plasați în instituții rezidențiale – un indicator care situa țara printre cele mai instituționalizate state din Europa [33]. Procesul de dezinstituționalizare inițiat în anii 2000, accelerat prin Strategia națională și planurile de acțiune succesive, reflectă tocmai tranziția de la paradigma sistemică la cea relațională: închiderea instituțiilor mari, dezvoltarea serviciilor de tip familial (asistență parentală profesionistă, case de tip familial), consolidarea managementului de caz la nivel comunitar. Reforma RESTART (2023–prezent), cel mai ambițios program de reformă a asistenței sociale din istoria postindependentă a Republicii Moldova, operaționalizează principiile simplicității relaționale prin digitalizarea managementului de caz și prin reorientarea asistentului social din rolul de administrator de dosare în cel de manager de relații [34].

Cadrul normativ național al Republicii Moldova, adoptat în ultimii ani, reflectă, în mod recognoscibil, logica paradigmei relaționale identificate în tipologia propusă. Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului – care aliniază legislația națională la standardele Convenției ONU și la acquis-ul european – consacră în articolul 8 principiul că fiecare copil are dreptul să locuiască într-o familie și să coabiteze cu părinții săi, plasând relația familială, nu procedura administrativă, în centrul sistemului de protecție [35]. Această orientare reprezintă o codificare legislativă explicită a paradigmei relaționale: statul nu mai este furnizorul primar de îngrijire, ci garantul condițiilor în care familia poate îndeplini această funcție. Programul Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022–2026, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 347/2022, operaționalizează această filosofie printr-un set de 72 de acțiuni structurate în jurul a trei obiective cu o remarcabilă simplitate paradigmatică: prevenirea separării copilului de familie, asigurarea creșterii într-un mediu familial sigur și consolidarea capacității comunității de a răspunde nevoilor copilului [36]. Documentul însuși descrie tranziția de la intervenția instituțională la cea comunitară – o confirmare implicită a faptului că factorii de decizie recunosc ruptura paradigmatică pe care analiza de față o teoretizează explicit. Reforma RESTART, documentul de politici cel mai ambițios în domeniu, introduce principiul pachetului minim de servicii sociale ca instrument de simplicitate sistemică: un set clar, universal și accesibil de servicii garantate fiecărui beneficiar, indiferent de localitate [34]. Aplicat copilului, principiul pachetului minim reproduce logica *alimenta* romană, actualizată la standardele statului de drept european: nu generozitate variabilă, ci drept garantat, simplu și universal. Reforma digitalizează totodată managementul de caz, eliminând redundanțele birocratice și eliberând timpul asistentului social pentru dimensiunea relațională a muncii sale – o aplicare directă a distincției propuse în prezentul articol între simplicitatea administrativă și cea relațională. Cel mai recent și mai semnificativ vector al ancorării Republicii Moldova în paradigma relațională europeană este procesul de transpunere a Recomandării Consiliului UE nr. 2021/1004 privind Garanția Europeană pentru Copii [37].

La 17 septembrie 2025, Republica Moldova a lansat oficial primul grup de lucru interministerial dedicat implementării acestei Garanții, în parteneriat

cu UNICEF Moldova și cu ministerele de resort [38]. Garanția Europeană pentru Copii este, în esența sa, o expresie instituționalizată a paradigmei simplicității relaționale la scară europeană: ea garantează accesul copiilor în situație de risc la un set de servicii-cheie – educație timpurie, îngrijire medicală, nutriție adecvată, locuire decentă – definite prin simplitate și universalitate, nu prin complexitate procedurală [37]. Prin raportare la tipologia propusă, Garanția Europeană pentru Copii combină simplicitatea normativă (drepturi clare și universale) cu simplicitatea relațională (servicii centrate pe copilul concret), constituind astfel un model de convergență paradigmatică pe care Republica Moldova este chemată să îl transpună în politici naționale. Provocarea identificată în analiza istorică rămâne valabilă și în acest context: riscul cel mai mare nu este absența normei, ci simplificarea falsă – adoptarea formală a documentului fără investiția în capacitatea relațională (asistenți sociali, familii substitutive, centre comunitare) care îi conferă substanță.

Cu toate acestea, Republica Moldova ilustrează și tensiunea identificată în analiza istorică dintre simplicitatea administrativă și profunzimea relațională: procesul de dezinstituționalizare a avansat mai rapid decât dezvoltarea serviciilor comunitare substituente, iar inechitatea teritorială – identificată drept limitare principală a paradigmei relaționale în Tabelul 1 – este deosebit de pronunțată în contextul moldovenesc, unde accesul la servicii de protecție diferă semnificativ între mediul urban și cel rural. Această realitate confirmă că tranziția paradigmatică nu este lineară și că elementele de simplicitate normativă, sistemică și relațională coexistă simultan în același sistem național, în proporții inegale pe axa teritorială.

CONCLUZII

Parcursul de la grânarele Egiptului Antic la modelul Barnahus islandez, de la alimenta romană la reforma dezinstituționalizării și la reforma RESTART (în Republica Moldova), relevă un fir roșu remarcabil de coerent în istoria protecției copilului: cele mai eficiente intervenții au fost întotdeauna cele care au reușit să simplifice experiența copilului fără a simplifica nevoile sale. Paradigma simplicității relaționale, identificată ca trăsătură definitorie a sistemelor contemporane de succes, nu este o inovație a secolului al XXI-lea – ea reprezintă recuperarea unei înțelepciuni practicate în forme variate de la Pestalozzi la Brace, de la orfanotrofiile bizantine la ucenicia medievală.

Cele șase paradigme identificate – sacră, caritabilă, disciplinară, normativă, sistemică și relațională – formează o tipologie analitică utilă pentru înțelegerea direcției și a limitelor reformelor contemporane. Nicio paradigmă nu este suficientă de una singură: simplicitatea sacră furnizează etosul moral, simplicitatea normativă furnizează cadrul de drepturi, simplicitatea sistemică furnizează universalitatea accesului, iar simplicitatea relațională furnizează substanța protecției efective.

Concluzia de bază a acestei cercetări este de o simplicitate paradoxal de nobilă: copilul în dificultate nu are nevoie de sisteme perfecte, ci de oameni prezenți. Simplicitatea ca paradigmă de politică socială înseamnă crearea condițiilor instituționale, financiare și normative care fac posibilă această prezență clară, continuă și calificată.

Orice reformă care pierde din vedere această prioritate a revenirii „la omul concret", indiferent de sofisticarea sa tehnică sau de eficiența sa bugetară aparentă, repetă greșelile orfanotrofiilor victoriene cu instrumente mai moderne.

Articol recepționat: 23 martie 2026
Articol acceptat: 13 mai 2026

NOTĂ. Articolul a fost elaborat în cadrul subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană", finanțare instituțională.

BIBLIOGRAFIE

1. Simplicity. [online] https://www.etymonline.com/word/simplicity (consultat: 22.03.2026).

2. Ferguson, I. Reclaiming Social Work: Challenging Neo-liberalism and Promoting Social Justice. London: SAGE Publications, 2007. https://doi.org/10.1093/sw/52.2.103

3. Roth, M.T. Law Collections from Mesopotamia and Asia Minor. 2nd ed. Atlanta: Scholars Press, 1997. https://doi.org/10.2307/jj.25577265

4. Soloveitchik, J.B. Halakhic Man: 40th Anniversary Edition. Trans. L.J. Kaplan. Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2023. 408 p.

5. De Bary, W.T.; Bloom, I.; Adler, J. (editori). Sources of Chinese Tradition. Vol. 1: From Earliest Times to 1600. 2nd ed. New York: Columbia University Press, 1999. 1040 p.

6. Plutarch. Lives, Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola. Translated by Bernadotte Perrin. Loeb Classical Library 46. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914. https://doi.org/10.4159/DLCL.plutarch-lives_comparison_theseus_romulus.1914

7. Aristotel. Politica. Ediție bilingvă. Traducere, comentarii și index de A. Baumgarten; studiu introductiv de V. Muscă. București: IRI, 2001. 520 p.

8. Duncan-Jones, R. The Economy of the Roman Empire: Quantitative Studies. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1982. 414 p.

9. Hanawalt, B.A. The Ties That Bound: Peasant Families in Medieval England. New York: Oxford University Press, 1988. 346 p.

10. Miller, T.S. The Orphans of Byzantium: Child Welfare in the Christian Empire. Washington D.C.: The Catholic University of America Press, 2003. 340 p.

11. Singer, A. Charity in Islamic Societies (Themes in Islamic History). 1st Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 264 p.

12. Ben-Amos, I.K. Adolescence and Youth in Early Modern England. New Haven: Yale University Press, 1994. https://doi.org/10.12987/9780300156911

13. Wilson, R. The Poor Laws: A Comparison of Three Original Reform Proposals. The Journal of Economics and Politics: 2014, vol. 21: Iss. 1, Article 4, 19-30. https://doi.org/10.59604/1046-2309.1188

14. Humphries, J. (2012). Childhood and child labour in the British industrial revolution. The Economic History Review, 66(2), 395-418. https://doi.org/10.1111/j.1468-0289.2012.00651.x

15. Rousseau, J.-J. Emile, ou de l'éducation. Chez Jean Néaulme [i.e. Duchesne], 1762. 456 p.

16. Heaford, M.R. Pestalozzi: His Thought and Its Relevance Today. London: Methuen, 1967. 110 p.

17. Spitz, R.A. (1945). Hospitalism: An Inquiry into the Genesis of Psychiatric Conditions in Early Childhood. The Psychoanalytic Study of the Child, 1(1), 53-74. https://doi.org/10.1080/00797308.1945.11823126

18. O'Connor, S. Orphan Trains: The Story of Charles Loring Brace and the Children He Saved and Failed. Chicago: University of Chicago Press, 2004. 384 p.

19. United Nations. Universal Declaration of Human Rights. New York: United Nations, 1948.

20. United Nations. Convention on the Rights of the Child. Treaty Series, vol. 1577. New York: United Nations, 1989.

21. Schumacher, E.F. Small Is Beautiful: Economics as if People Mattered. London: Frederick Muller Ltd, 1973. 288 p.

22. Lumos. Moldova Case Study. Global Thematic Review on Education, [online] https://www.wearelumos.org/wp-content/uploads/2024/03/Moldova-Case-Study_Digital_Lumos_Final.pdf (consultat: 12.03.2026).

23. Bowlby, J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. London: Basic Books, 1969. 428 p.

24. Eurochild. Child Protection Systems in Europe. Brussels: Eurochild, 2025. [online] https://eurochild.org/uploads/2025/02/Eurochild-2024-Flagship-Sub-report-on-Child-Protection.pdf (consultat: 12.03.2026).

25. Elgin, D. Voluntary Simplicity: Toward a Way of Life That Is Outwardly Simple, Inwardly Rich. Rev. ed. New York: Quill (William Morrow), 1998. 240 p.

26. Millburn, J.F.; Nicodemus, R. Minimalism: Live a Meaningful Life. Asymmetrical Press, 2011. 140 p.

27. Johansson, S.; Stefansen, K.; Bakketeig, E.; Kaldal, A. (editori). Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus model. Palgrave Macmillan. 2017. 384 p. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4.

28. Sen, A. Development as Freedom. Oxford: Oxford University Press, 2001. 384 p.

29. Zamfir, E.; Zamfir, C. (coord.). Politici sociale. România în context european. București: Alternative, 1995. 440 p.

30. Zamfir, C. Pentru o societate centrată pe copil. București: ICCV, 1997. 161 p.

31. Buciuceanu-Vrabie, M. Particularități ale politicii de susținere a familiei cu copii, în: Analele Științifice ale Academiei de Studii Economice din Moldova, 2013, nr. 11, 249-253. [online] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Particularitati%20ale%20politicii%20de%20sustinere.pdf (consultat: 12.05.2026).

32. Dustmann, C.; Rasmus L.; Andersen, L.H. Unintended Consequences of Welfare Cuts on Children and Adolescents, în: American Economic Journal: Applied Economics 16, no. 4 (October 2024): 161-185. https://doi.org/10.1257/app.20230519

33. Bencheci, C. De la 17 mii la 400: R. Moldova își propune să închidă, până în 2026, toate instituțiile rezidențiale pentru copii. 04.09.2025. [online] https://moldova1.md/p/56493/de-la-17-mii-la-400-r-moldova-isi-propune-sa-inchida-pana-in-2026-toate-institutiile-rezidentiale-pentru-copii (consultat: 12.05.2026).

34. Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova. Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate, martie 2023. [online] https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/05/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala_FINAL-1.pdf (consultat: 12.05.2026).

35. Lege nr. 370 din 30-11-2023 privind drepturile copilului, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 488-491, 21.12.2023, art. 864. Modificat LP5 din 12.02.2026, MO96-99/26.02.2026 art. 58; în vigoare 26.02.2026. [online] https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153186&lang=ro (consultat: 12.05.2026).

36. Hotărâre nr. 347 din 01.06.2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 194-200, 01.07.2022, art. 492. Modificat HG 676 din 02.10.2024, MO 414-417/03.10.2024 art. 789; în vigoare 03.10.24. [online] https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145280&lang=ro (consultat: 12.05.2026).

37. Consiliul Uniunii Europene. Recomandarea (UE) 2021/1004 a Consiliului din 14 iunie 2021 de instituire a unei Garanții europene pentru copii, în: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 223/14, 22.06.2021, 14–23. [online] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1706722122129&uri=CELEX%3A32021H1004 (consultat: 12.05.2026).

38. UNICEF Moldova. Republic of Moldova launches the initiative to implement the European Child Guarantee. 18 September 2025. [online] https://www.unicef.org/moldova/en/press-releases/republic-moldova-launches-initiative-implement-european-child-guarantee (consultat: 12.05.2026).